

22.02.2022

Група № 15

Урок № 36-37

Тема уроку : Повість «Тіні забутих предків». Світ людини у зв'язку зі світом природи. Фольклорне тло твору. РМ. Презентація пошукової роботи: «Гуцули. Побут, звичаї, обряди».

Мета уроку:

навчальна: опрацювати зміст повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», ознайомити з історією створення твору, його фольклорними джерелами і розкрити ідейно-тематичні особливості повісті;

розвиваюча: розвивати вміння аналізувати прозовий твір, усне мовлення, дослідницькі здібності студентів; навички стосовно виділення із потоку інформації головного щодо формування та висловлення власної думки, розвиваючи предметні, соціально-особистісні компетентності;

виховна: прищеплювати любов до художнього слова, повагу до звичаїв свого та іншого народів; виховувати толерантність, загальнолюдські цінності.

Матеріали до уроків:

1. Опрацюйте ст. 134-155 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 256 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

https://www.youtube.com/watch?v=WFnA23i9-Ko&ab_channel – екранизація повісті «Тіні забутих предків».

3. **Дайте відповіді на наступні питання письмово у робочому зошиті для повторення попереднього матеріалу:**

1. В українській літературі М. Коцюбинський відомий передусім як...
2. Слово «intermezzo» означає...
3. Новела «Intermezzo» присвячена...
4. На початку новели «Intermezzo» і в її фіналі наявний образ...
5. Ознакою драматичного твору в новелі є...
6. «Єднала небо із землею в голосну арфу і грава на струнах симфонію поля» дійова особа новели...

7. Дослідники, вивчаючи жанрову специфіку новели «Intermezzo», відносили її до...

8. Вівчарка Павла символізує..., Трепов — ..., Оверко — ...

9. М. Коцюбинському «присвоїли титул»...

10. Новела «Intermezzo» написана у...

11. Кульмінацією новели є епізод — ...

12. Уривок «Прощайте. Йду поміж людьми. Душа готова, струни тугі, наладжені, вона вже грає» є елементом сюжету — ...

4. Законспектуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):

У літку 1911 року Михайло Коцюбинський здійснив свою давню мрію — відвідав Карпати. Незабутні дні, проведені М. Коцюбинським в селі Криворівні серед смерекових лісів і гомінливих річок Гуцульщини, спонукають письменника бажання написати про «незвичайний казковий народ» — гуцулів. Письменник починає збирати матеріал для твору «Тіні забутих підків»: вивчає життя гуцулів, їхні звичаї, побут, фольклор, записує говірку, назви рослин, проймається духом гірської природи. У зборі матеріалу про цей чудовий край допоміг Коцюбинському відомий фольклорист і етнограф В. Гнатюк, згадуючи дні проведені разом з Коцюбинським у Гуцульщині, Гнатюк, відзначав закоханість письменника в природу: "Квіти — це була його пристрасть і розкіш, й треба було бачити, як його очі іскрилися коли переходив царину, засіяну сотнями різних квітів, що миготіли та виблискували до сонця всякими барвами".

Повертаючись з Італії влітку 1910 року, Михайло Коцюбинський заїхав у карпатське село Криворівню. Короткі відвідини того чарівного краю з мальовничу природою та первозданим побутом мешканців гір не дали письменнику досить матеріалу для твору, проте бажання написати про «незвичайний казковий народ», гуцулів, не полишило його. Коцюбинський ще раз відвідав гуцульський край, де вивчав звичаї, побут, фольклор його мешканців. На думку письменника, гуцули й у ХХ ст. залишились язичниками. Враження від «чарівного полону» горян лягли в основу повісті.

Джерела написання:

— відвідини В. Гнатюка у 1910 р., враження від побаченого в Карпатах;

- велика підготовча робота: етнографічний матеріал, праці В.Шухевича та А.Онищука;
- самостійне спостереження та вивчення народного життя;
- друга поїздка із сином Юрієм у 1911р., перебування у селі Криворівні;
- докладне знайомство із природою та звичаями гуцулів;
- 25 вересня 1911р. – починає писати твір;
- жовтень 1911 – завершення в Чернігові;
- 1912р. – надрукування у львівському «Літературно-науковому віснику» та ж. «Заветы» російською мовою;
- відтворення міфологічного світобачення, використання казок, легенд, переказів, повір'їв, забобонів;
- реальне зображення життя і побуту гуцулів;
- бачення непереможного потягу до краси, світлого, людяного.

У весь час Коцюбинський проводив у мандрах, бував у горах, повертається з полонин з квітами. Коли селяни висловлювали подив на його допитливість, відповідав, що хоче написати правду про гуцульське життя.

Назва повісті виникла не відразу. Перша - „В зелених горах” - не вдовольнила письменника. Потім були інші варіанти: „Голос віків”, „Подих віків”, „Відгомін передвіку”, „Спадок віків”, „Сила забутих предків” тощо. Нарешті, зупиняється на назві „Тіні забутих предків”.

Проте перша назва не вдовольнила автора. Мабуть, тому, що в ній не було головного - дихання гір, тобто того міфологічного світу, в якому жили люди, що їх населяли. Жили сьогодні, вчора, як і сотні років тому. А саме про цю загибліність у віки Коцюбинському і хотілося сказати найбільше. Наступні варіанти пов’язані з пошуком назви, яка б містила саме такий зміст: "Тіні минулого", "Голос віків", "Відгомін передвіку", "Подих віків", "Голоси передвічні", "Спадок віків". Але й ці назви автора не задовольнили. У них не було людини, тобто того, чий голос долинає, чиє дихання чути. Новий варіант - "Дар предків забутих" також не влаштовував письменника. Дар - неконкретно, не-наочно. І він замінив цю назву іншою - "Тіні забутих предків". Тоді ще раз перебирає можливі комбінації із словом "предки": "Голос забутих предків", "Слідами предків", "Сила забутих предків". І, нарешті, остаточно зупиняється

на назві "Тіні забутих предків", що містить натяк на загадковість, казковість і дихання віків.

Жанр: повість.

Тема повісті: зображення життя гуцулів, їхніх звичаїв, побуту, фольклору, показ єдності людини і світу природи.

Ідея: гімн природи, чистоті людських взаємин і почуттів, засудження бездуховного життя, обмеженого дрібними потребами й інтересами.

- ✓ Справжнє кохання незнищеннє.
- ✓ Зло можна перемогти тільки добром.
- ✓ Треба вміти бачити красу природи, музики, народної пісні.
- ✓ Оптимізм, життєстверджуюче бачення — важлива духовна цінність людини.
- ✓ Співчуття, співпереживання — головні ознаки гуманізму людини.

Часові площини повісті:

«*Тіні забутих предків*» - модерний твір, в якому яскраво простежується імпресіоністична манера подачі матеріалу. Хоч сюжет охоплює невеличкий відрізок часу – життя Івана Палійчука, проекція часу насправді набагато ширше. Можна визначити три часові площини відповідно до культурних шарів, наявних у творі.

Перший – це сучасна для оповідача дійсність, побут та світогляд гуцульського села кінця XIX – початку XX століть, яскраво змальована М. Коцюбинським у деталях.

Другий – шекспірівський ідеал кохання, яким просякнуте все людське життя, яке підноситься над смертю та облагороджує людину.

Третій - то доба дохристиянських народних вірувань, що повертає людину до її первісного єднання з природою.

Композиція:

Експозиція: зображення карпатської природи, збирання гуцульських родин на Храмове свято до церкви, бійка між родинами Гутенюків і Палійчуків на ґрунті давньої, незапам'ятної неприязні.

Зав'язка: знайомство малих Івана й Марічки.

Розвиток дії: зародження кохання й стосунків юних Івана та Марічки; перебування Івана на полонині; смерть Марічки; зникнення Івана на 6 років, повернення та його одруження на нелюбій Палагні; господарювання Івана й Палагни; Палагна стає любаскою мольфара й нехтує Іваном; Іван іде в гори, де його починає зводити нявка, яка набула вигляду Марічки; Чугайстир хоче знищити нявку-Марічку.

Кульмінація: нявка повертається й заводить Івана до пріви, понівечений Іван помирає.

Розв'язка: похорони Івана: сумна частина + веселоші.

Конфлікт твору:

- між родами (Палійчуки – Гутенюки)
 - Іван – кохання — Марічка;
- людини з дикою гірською природою (Іван – злі духи та істоти);
- людини із власним «я» (роздвоєність Івана);
- побутовий (Іван – Палагна);
- людини з людським буттям (Іван
 - смерть).

Чи витають сьогодні поміж нас тіні забутих предків? Чи актуальна проблематика повісті?

Проблеми:

- гармонія між людиною та світом природи;
- життя і смерть, добро і зло, проблема зради;
- сила кохання і неможливість існування без нього;
- вплив мистецтва на людину;
- роль праці в житті людей;
- стосунки батьків та дітей;
- язичество і християнство.

Образи повісті:

Людей:

родина Гутенюків (батько, мати, Марічка); родина Палійчуків (батько, мати, Іван); Юра — мольфар (чарівник); Палагна — багата гуцулка; баба Хима; люди;

Міфологічних істот:

Чугайстир — добрий лісовий дух, що боронить людей від нявок; Нявка — лісова мавка, загублена дівоча душа, з діркою замість спини, що обертається на дівчину й зводить чоловіків; щезник — лісовий дух; арідник — злий дух;

Природи:

Карпатські гори; річка Черемош; Бескиди; хмарки; гроза; полонина, предковічний ліс; тварини;

Предметів і явищ:

флюяра (сопілка); трембіта; бартка (гуцульська сокирка); коломийки; похорон; голос сокири.

Екранізація повісті:

У 1964 році режисер **Сергій Параджанов** та оператор **Юрій Ілленко** зняли однойменний фільм.

Головні ролі виконували:

Іван Миколайчук (Іван),

Лариса Кадочникова (Марічка),

Тетяна Бестаєва (Палагна),

Спартак Багашвілі (Юра).

Режисер згадував:

"Я давно мріяв створити фільм, в якому на повний голос можна було б розказати про поетичну, талановиту душу українського народу".

Після прочитання повісті М. Коцюбинського в Параджанова одразу виникло бажання її поставити. Тож він знайшов твір, що відповів його мистецьким уподобанням:

"Ми хотіли зробити фільм про вільну людину, про серце, яке хоче вирватися, звільнитися від побуту, від дрібних пристрастей і навичок... Ми відкривали для себе Карпати не як етнографічний матеріал. Любов, відчай, самотність, смерть — ось фрески з життя людини, які ми створили."

Під час прем'єри фільму у київському кінотеатрі «Україна» 4 вересня 1965 року літературний критик **Іван Дзюба** зі сцени, аспірант літературознавець **Василь Стус** і журналіст **В'ячеслав Чорновіл** в залі закликали підвестися на знак протестів проти арештів українських

інтелектуалів, які відбулися влітку 1965 року. Підвелися далеко не всі, але підвелися. Під протестним листом підписалося 140 присутніх.

В *березні 1965* «Тіні забутих предків» беруть участь у МКФ в аргентинському місті Мар-дель-Плата. Фільм показують ввечері передостаннього дня фестивалю в кінотеатрі «Негаро». За підсумками фестивалю картину нагороджують «Південним хрестом», а також призом ФІПРЕССІ за колір, світло та спецефекти.

1965 — Кубок фестивалю — МКФ у Римі

1966 — Золота медаль Сергію Параджанову — Міжнародний кінофестиваль у Салоніках (Греція)

Словникова робота

Мольфар — чаклун, чарівник

Плай — гірська стежка.

Полонина — значна ділянка без лісу в Карпатах, яку використовують для пасовища та сінокосу.

Маржинка — худоба.

Флюра — різновид сопилки, що має майже метрову довжину і пошиrena на Гуцульщині.

Крисаня — капелюх, бриль (від слова криси — відігнуті краї капелюха).

Спузар — казкар, знавець і оповідач казок, легенд, переказів.

Легінь — парубок, юнак.

Черес — широкий, шкіряний пояс, зшитий з двох ременів так, що має всередині порожнину для грошей тощо.

Нявка — мавка.

Чугайстир — добрий лісовий дух.

Щезник — злий дух, лісовик.

Аріdnіk — злий дух, нечистий.

Мольфар — чаклун, чарівник.

Ватра — вогнище, багаття.

Царинка — обгорожений сінокос близько біля оселі.

Гоц — водоспад.

Габа — хвиля.

Вориння — огорожа з дерев'яних лат.

5. Виконайте літературний диктант у робочих зошитах:

1. Повість "Тіні забутих предків" Коцюбинський написав під враженням вид перебування в...

2. Перше знайомство Івана і Марічки сталося під час...

3. Марічка любила співати...

4. Про кого сказано: "Він то сердито поблискував сивиною та світив попід скелі, недобрим зеленим вогнем?

5. Який художній засіб вжито в попередньому уривку?

6. Хто видобував у старий спосіб вогонь?

7. Хто зраджує близькій людині?

8. Хто потопає в Черемоші?

9. Пояснити значення діалектизмів "плай", "мольфар".

10. Що означає назва повісті?

11. Ким екранизована повість "Тіні забутих предків"?

12. Повість називають гімном

6. Підготуйте презентацію на тему: «Гуцули. Побут, звичаї, обряди».

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net.

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.